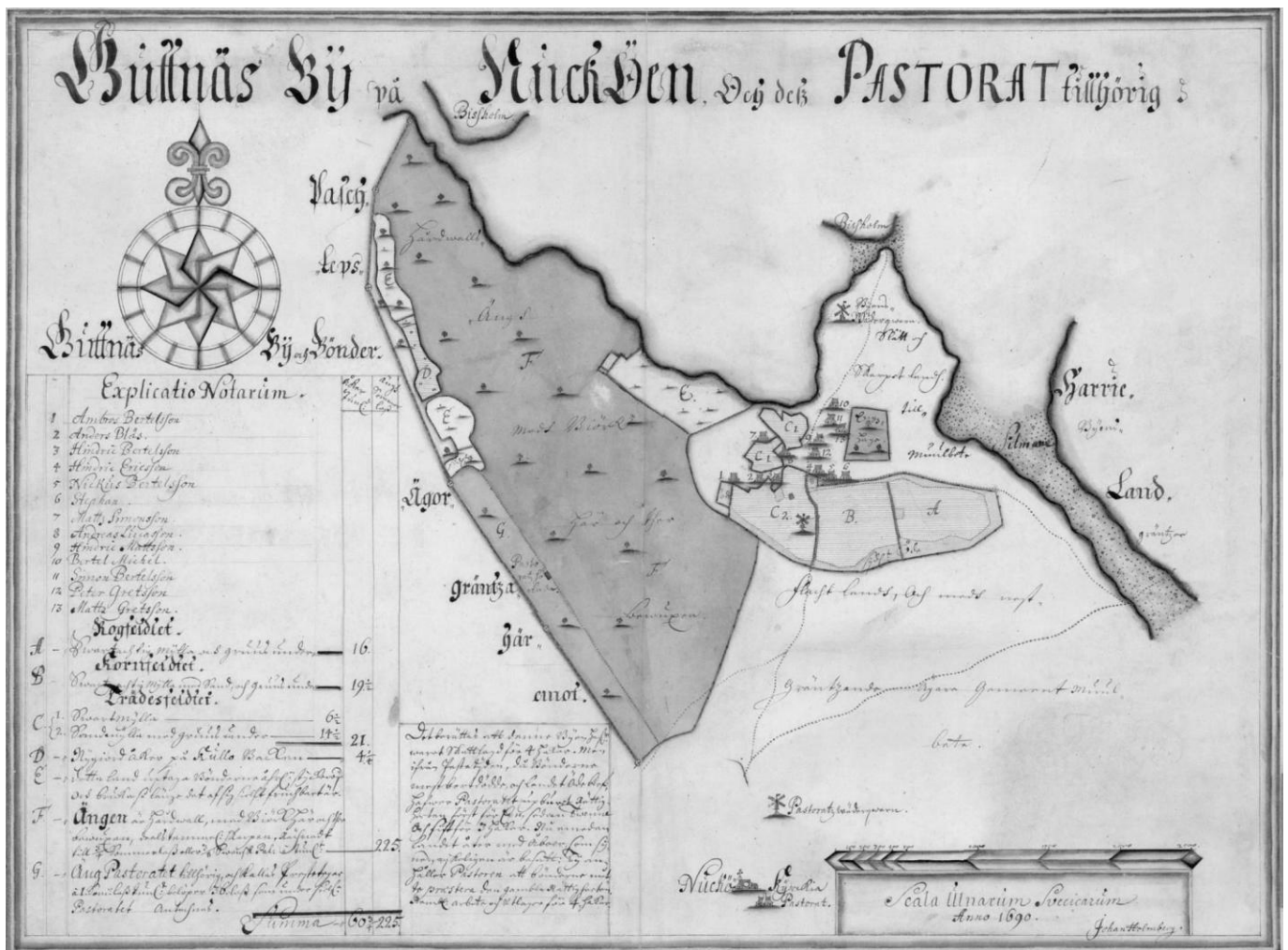

Rickul/Nuckö Hembygdsförenings Medlemsblad

Nr 1 Mars 2009 Årgång 17

Karta från år 1690 över byn Gutnäs som lydde under Nuckö pastorat.

Estniska riksarkivet

Rickul/Nuckö Hembygdsförening

Adress Rickul/Nuckö Hembygdsförening
c/o Brita Wiberg, Viktoriavägen 39,
125 34 Älvsjö

PlusGiro 55 68 81 - 1

E-post *info@rnhf.se*

Hemsida *www.rnhf.se*

Uppgifter för medlemsinloggning:

Användarnamn: **medlem**

Lösenord: **rnhf2008**

Ansvarig utgivare Göte Brunberg.

Redaktion Informationskommittén (Göte Brunberg, Inger Nemeth och Eva Heyman).

Tryckt av EO Grafiska, Stockholm.

Medlemsavgift 150:-, ungdomsmedlem (t.o.m. 25 år) 50:-.

Annonspriser 1/1 sida 1200:-, 1/2 sida 700:-, 1/4 sida 400:-, 1/8 sida 250:-.

Nästa manusstopp den 15 maj 2009.

Styrelse

Ordförande

Sture Koinberg (Roslep), Odelbergsvägen 74,
122 37 Enskede, tfn 08-659 69 81,
e-post *sture.koinberg@koinberg.se*

Sekreterare

Brita Wiberg (Ölbäck), Viktoriavägen 39,
125 34 Älvsjö, tfn 08-99 32 26,
e-post *b.wiberg@swipnet.se*

Kassör

Barbro Adelman (Rosta), Tunavägen 39,
147 42 Tumba, tfn 08-530 685 35,
e-post *barbro@parsells.se*

Övriga ordinarie ledamöter

Kristofer Dreiman (Pasklep/Bergsby),
Valhallavägen 69, 114 27 Stockholm,
tfn 070-8173575, e-post *kdreiman@kth.se*

Anders Peedu (Enby), Krassevägen 3,
169 33 Solna, tfn 08-27 03 06,
e-post *anders.peedu@tdc.se*

Anne Schönberg (Spithamn), Artillerigatan 82,
115 30 Stockholm, tfn 08-664 08 85,
e-post *anne.schonberg@jm.se*

Gunvor Strömbom (Ölbäck), Svinkeln,
155 91 Nykvarn, tfn 08-552 451 45
e-post *gunvoris@hotmail.com*

Föreningens ändamål

(citat ur stadgarna paragraf 2)

"Föreningen skall värna om och levandegöra det estlandssvenska kulturarvet från Estland och Sverige, både i bevarandet av historien, nuet och utvecklingen framåt, genom att

- främja kulturella, konstnärliga, musikaliska och litterära intressen såväl i Estland som i Sverige.
- vara kontaktorgan för Rickul/Nucköborna i Sverige, samt informationsorgan i Sverige och Estland.
- i möjligaste mån försöka behålla och vårda den gamla hantverkstraditionen och bebyggelsen i vår egen svenskort.
- vara behjälplig vid reseevenemang till vår hembygd.
- bibringa våra yngsta och ungdomar de traditioner vi själva mottagit och bevarat, samt idka annan härmed förenlig verksamhet."

Innehåll

Ordföranden har ordet	3
Nyheter från Nuckö kommun	4
Gratis Tallinnresor för pensionärer	4
Inbetalning av medlemsavgiften och utskick av Medlemsbladet	5
Lägesrapport från Västra Kustens Skogsägare	5
Rabatter på resor med Tallink och BSL	5
Inbetalning av markskatt för år 2009	6
Rickul/Nucköområdets historia under sovjettiden nu på hemsidan	7
Policy för utdelning av stipendier till Nucköelever	7
SOV:s arkiv och arkivgrupp	8
Den långa omvägen till friheten	9
Rapport från Kulturrådet	11
Gustav Carlbloms berättelse om Nuckö församlings tidiga historia	12

Ordföranden har ordet

Sture Koinberg

Ett föreningsår är till ända och mycket har hänt under året som gått.

Bland de händelser som särskilt finns kvar i mitt minne är naturligtvis den senaste strandträffen den gångna sommaren med 150 glada estlandssvenskar på Ölbackstranden. Sången och musiken i nyuppbyggda Rosleps kapell och efterföljande kaffe med trevliga samtal kommer vi som var med sällan att glömma. På kvällen efter mötet i kyrkan samlades många på Roos-ta camping där samtalen rörde minnen från en svunnen tid i våra hembygder.

Nu är det så att föreningslivet inte bara utgörs av festligheter. Många medlemmar arbetar i det tysta för att föreningen skall fungera och jag vill varmt tacka alla för detta arbete, som utförs på fritid. Tre av våra medlemmar är dessutom aktiva i det Estlandssvenska kulturrådet.

Hembygdsföreningens ekonomi är fortsatt god. Som framgår av den ekonomiska berättelsen har verksamheten under det gångna året gått med ett litet, men dock överskott. Vi har också en god kassareserv för att möta eventuella ökade utgifter under kommande år. Styrelsen föreslår därför oförändrad medlemsavgift år 2010: 150 kr för vuxna och 50 kr för ungdomar.

Under året har Hembygdsföreningen engagerat sig på följande sätt i vår hemkommun:

- Till pensionärer och hjälpbehövande har till midsommar och jul getts 300 EEK till 78 personer. Kostnaden, cirka 29 000 kr, har tagits ur insamlingen "Humanitär hjälp".
- För att skydda återuppbyggda muren vid Rosleps kapell har den försetts med ett tak av tegel. En informationstavla har satts upp vid kapellet. Hembygdsföreningen har bidragit med cirka 40 000 kr, som har tagits ur insamlingen "Vård av kyrkogårdar".
- En informationstavla vid Nuckö kyrka har kostat cirka 4 000 kr, som har tagits ur insamlingen "Nuckö kyrka".

Som vanligt har föreningen gett stipendier till elever i Nuckö gymnasium och Nuckö skola och bjudit in ett antal gymnasieelever med lärare till Stockholm.

Under det kommande föreningsåret väntar nya utmaningar. Aibolands museum står inför stora förändringar. Ett museiråd har tillsatts för att styra verksamheten och för att planera för museets framtid.

SOV firar 100 år och vår förening stöttar detta jubileum på olika sätt. Arrangemangen i Estland blir omfattande under året, både från vår förening och från SOV och Estlandssvenska kulturrådet. Det blir en sommar väl värd besök i Estland för att uppleva de olika arrangemangen där. Planera redan nu för att

delta i Hembygdsföreningens aktiviteter under helgen 12-14 juli och Svenskdagen i Birkas den 19 juli.

En annan viktig utmaning blir att få föreningsmedlemmar och andra estlandssvenskar att delta i nästa val av delegater till det Estlandssvenska kulturrådet. I Medlemsbladet kommer information att ges hur man går tillväga för att komma med på minoritetslistan, något som är en förutsättning för att man skall få delta i valet. Här krävs en aktiv insats från den enskilde för att det skall fungera.

Till min stora förvåning är kunskapen om vår ursvenska befolkningsgrupps existens i Estland under 700 år ganska dålig i Sverige. Föreningens insatser har hitintills fokuserats på Estland. Kanske måste vi, i samarbete med SOV och övriga hembygdsföreningar, tala om för vårt nuvarande hemlands befolkning att den svenska befolkningen har varit vida spridd kring Östersjön och inte bara utgjort en stor befolkningsminoritet i Amerika.

Då jag nu bett valberedningen om avlösning på ordförandeposten ser jag med glädje tillbaka på de fyra år som gått. Jag kommer att länge minnas alla trevliga föreningsmöten och samtal som vi haft under åren.

Jag vill tacka er alla som arbetat så entusiastiskt för föreningens bästa under min period som ordförande. Hoppas att entusiasmen inte falnar och att nya medlemmar rycker in!

Vill härmed tacka för en trevlig tid med alla aktiva i styrelse, kommittéer och arbetsgrupper och alla intresserade medlemmar som jag har kommit i kontakt med under åren.

Jag har lärt mig mycket om vårt kulturarv. Mina ljusa barndomsminnen från den lilla världen i Estland har starkt berikats under min tid som ordförande.

Lycka till i det fortsatta föreningsarbetet!

Årsmötet 2009

Hembygdsföreningens årsmöte hålls **lördagen den 28 mars kl. 13.00** i Filadelfiakyrkan, Rörstrandsgatan 5, Stockholm (tunnelbanestation S:t Eriksplan).

Efter årsmötet blir det ett informationsmöte, där bland annat Nuckös kommundirektör Ülo Kalm informerar om aktuella frågor i kommunen och en grupp elever från Nuckö gymnasium presenterar ett projektarbete med estlandssvensk anknytning. **Se bifogad kallelse.**

Välkomna!

Nyheter från Nuckö kommun

Göte Brunberg

Byarnas invånarantal

Invånarantalet i kommunens byar den 1 januari 2006-2009 framgår av följande tabell.

By/År	2006	2007	2008	2009
Aulepa/Dirslätt	17	18	17	17
Dirhami/- Derhamn	20	20	20	20
Einbi/Enby	29	30	31	31
Elbiku/Ölbäck	38	37	37	38
Hara/Harga	40	40	41	42
Hosby	30	30	29	28
Höbringi/- Höbring	17	15	15	15
Kudani/Gutanäs	13	15	22	24
Osmussaare/ Odensholm	2	2	2	2
Paslepa/Pasklep	77	74	87	92
Pürksi/Birkas	254	258	242	237
Riguldi/Rickul	24	22	23	21
Rooslepa/- Roslep	41	34	34	33
Saare/- Lyckholm	21	21	22	22
Spithami/ Spithamn	12	9	12	13
Sutlepa/Sutlep	152	152	144	139
Suur-Nõmm- küla/ Klottorp	13	16	14	13
Tahu/Skåtanäs	21	22	20	23
Tuksi/Bergsby	12	10	16	14
Vanaküla/ Gambyn	25	25	13	13
Väike-Nõmm- küla/Persåker	19	21	23	24
Österby	41	40	44	42
Totalt	918	911	908	903

Invånarantalet minskar något för varje år. Detta är tyvärr i linje med befolkningsutvecklingen i hela Läänemaa. De senaste två åren har länets invånarantal minskat från 28 223 till 27 688, det vill säga en minskning med 535 invånare, eller 1,9 procent mot under en procent i Nuckö.

Kommunens budget

Den globala ekonomiska nedgången återspeglas även i kommunens budget för 2009. Resultaträkningen omfattar cirka 15,750 miljoner EEK, vilket jämfört med förra året är en minskning med 2 miljoner EEK. De stora inkomstposterna är skatter, som ger totalt 8,850 miljoner EEK, och statligt stöd på totalt 3,6 miljoner EEK. De största utgiftsposterna är allmänna förvaltningskostnader på 2,38 miljoner EEK, ekonomiutgif-

ter på 2,26 miljoner EEK och utbildning 8,22 miljoner EEK. De sociala utgifterna ligger på endast något över en miljon EEK.

Obetald markskatt

Vid årets början uppgick icke inbetalda markskatter till över 300 000 EEK, varav i Sverige boende fastighetsägare var skyldiga över 112 000 EEK. Kommunen väddar till dem som inte har betalt skatten att göra detta.

Varubuss

Varubussen går en gång i veckan: på Nucköhalvön och de norra byarna på fastlandet (ned till Rickul by) på fredagar och de södra byarna på fastlandet på torsdagar.

Temaplaneringen för bostadsområdena

Temaplaneringen för bostadsområdena fastställdes vid kommunfullmäktiges möte den 23 januari. Hembygdsföreningen kommer att få ett exemplar, som kommer att finnas tillgängligt på Roslagsgatan. Temaplaneringen kan även hämtas från Hembygdsföreningens hemsida.

Gratis Tallinnresor för pensionärer

Ivar Boman

Lokalresor på bussar och spårvagnar i Tallinn är gratis för ålderspensionärer (65+), oavsett från vilket land som man kommer. Man kan stiga in genom vilken som helst av dörrarna. **Legitimation (pass eller id-kort) skall man visa först när så krävs.**

Passagerare, som skall betala sin biljett, måste gå genom främre dörren där förarna sitter. Inga sedelvalörer över 25 EEK kan användas.

De olika bussföretagen, som kör mellan Tallinn och Hapsal, har olika avgifter, men resenärer (även svenskar) över 60 år får rabatt om de säger "Sooduspilet" eller "Pensionäri pilet". En enkelresa för en pensionär kostar vanligtvis 70-90 EEK. Även här behöver man ibland visa fotolegitimation.

På vardagar går bussarna ungefär en gång i timmen kl. 07-21. Resan tar cirka en timme och 50 minuter.

Skolträff

Hej alla ni som har gått i skola i **Bergsby och Roslep!** Det skulle vara trevligt med en träff på Roslagsgatan 57, preliminärt söndagen den 5 april kl. 12.00.

Om intresse finns tar jag gärna emot anmälningar.

Ingeborg Gineman född Treiberg, Ölbäck Kro, tfn 08-642 59 53 eller mobil 070 886 72 01, e-post ingeborg.gineman@comhem.se

Inbetalning av medlemsavgiften och utskick av Medlemsbladet

Den 1 mars har fortfarande många av förra årets medlemmar inte betalt medlemsavgiften för år 2009. Vi hoppas att detta beror på att ni har glömt att betala in avgiften och inte att ni har tänkt avbryta medlemskapet. Vi sänder er därför ett nytt inbetalningskort med detta nummer av Medlemsbladet. För att inte utskicket skall överskrida portogränsen 100 g har vi blivit tvungna att utelämna medlemsförteckningen. **För att ni skall komma med i den utgåva av förteckningen, som sänds ut med nästa nummer av Medlemsbladet, måste betalning ha skett senast den 15 maj.**

För att spara tryck- och portokostnader för föreningen gör vi så att om det finns två eller flera medlemmar på samma adress, så skickar vi ändå bara ut ett exemplar av Medlemsbladet. Om du vill ha ett eget exemplar, sänd ett mejl till info@rnhf.se eller kontakta Inger Nemeth, tfn 08-608 11 14.

Många har angett "Rickul" som anknytningsort. I en del fall är det Rickul by som avses och i andra är det Rickul kommun. Vi har, där vi tror oss känna till vilken by som medlemmen har anknytning till, ändrat till denna.

Lägesrapport från Västra Kustens Skogsägare

Bengt Brunberg

Den allmänna lågkonjunkturen härskar också i det estländska skogsbruket. För närvarande är inga kunder intresserade av att köpa virke till rimliga priser, så all avverkning står i princip stilla i väntan på att tiderna ska bli bättre. Just nu är det alltså ingen god lönsamhet i att försöka få avverkning genomförd. Avverkningsföretaget Sevos Talu, som vi har avtal med, koncentrerar sig nu på att försöka arrangera så att nya skogsbruksplaner tas fram till dem som beställt. Då kan planerna finnas klara tills dess att konjunkturen förhoppningsvis blir bättre igen.

Fortfarande finns det en del virke kvar vid skogsvägarna från tidigare avverkningar, som man arbetar på att få leverera vidare så snart som möjligt. Kunderna har ju inte tryckt på om att hämta virket med tanke på situationen, först dåliga körförhållanden och därpå konjunkturnedgången. Sevos Talu meddelar ändå att de tidigare avtalade priserna fortfarande gäller och att ingen skall förlora i virkesvärde på att virket ligger kvar längre i skogen än det brukar.

Inom Västra Kustens Skogsägare pågår nu en uppfräschning av hemsidan så att vi bättre ska kunna informera där framöver.

Vi återkommer under våren med förslag till skogs- och informationsdagar. **Väl mött i skogen då!**

Rabatter på resor med Tallink och BSL

Som framgick av en notis i förra numret av Medlemsbladet var förhandlingarna om rabatterna på Tallink och Baltic Scandinavian Lines BSL under 2009 då redan klara. Vi har fått samma rabatter (i procent) på Tallink och samma priser på BSL som under 2008. Närmare information om avtalen finns på hemsidan under Medlemssidor (inloggning krävs!).

Telefonnummer för bokning och de uppgifter som skall anges för respektive rederi framgår av annonserna på sidan 16. **OBS! Tallink har flyttat till Värthamnen med ändrad avgångstid. Från den 25 april ersätts M/S Romantika av M/S Baltic Queen.**

Aktiviteter i Estland i sommar

Festkommittén och Framtidsgruppen planerar för en upprepning av förra sommarens lyckade aktiviteter i Estland. Preliminärt gäller följande program:

Lördagen den 12 juli: Den sedvanliga träffen på Ölbäckstranden.

Söndagen den 13 juli: Informationsmöte och gudstjänst med sång och musik i Rosleps kapell. På kvällen samkväm på Roosta Camping.

Måndagen den 14 juli: Utfärd till Odensholm.

Närmare information kommer i nästa nummer av Medlemsbladet och på hemsidan.

Släktforskningens dag

På Släktforskningens dag lördagen den 21 mars är det öppet hus kl. 10.00-15.00 på arkivet på Roslagsgatan 57.

Du som har funderat på att börja forska om din släkt i Estlands svenskbygder, kom dit och få hjälp och tips! För Rickul/Nucköområdet kommer Göte Brunberg att svara på frågor om släktdatabasen på Hembygdsföreningens hemsida och hjälpa till med att studera kyrkböcker och andra dokument i Saaga-arkivet i Tartu.

Spithamns byalag

Vi samlas till möte måndagen den 23 mars kl. 18.30 i lokalen i Edsbacka, Sollentuna.

Välkomna!

Inbetalning av markskatt för år 2009

Göte Brunberg

Markskattebeskedet ("maksuteade") för år 2009 har nu börjat sändas ut från skattemyndigheten Maksu- ja Tolliamet i Tallinn. För Nuckö kommun är procent-satsen för skatteuttaget densamma som 2008, vilket innebär att skattebeloppet bör bli detsamma som förra året.

Observera att man vid inbetalning av årets markskatt måste ta hänsyn till om man har en gammal skuld sedan tidigare år. Man måste också ta hänsyn till att en del av det inbetalda beloppet kan gå bort i förmedlingsavgift i inblandade banker.

Uppgifter på skattebeskedet

Något skattebesked för år 2009 har inte varit tillgängligt när detta skrivs, men enligt uppgift skall inte utformningen ha ändrats från förra året (ett översatt markskattebesked skall så småningom läggas ut på föreningens hemsida).

Den mest intressanta delen av skattebeskedet är det inramade fältet i mitten på den första sidan och det som står på raderna under fältet.

I det inramade fältet står hur mycket markskatt som totalt skall betalas under året (under rubriken *Kokku*) och hur mycket som skall vara inbetalt (= finnas på markskattekontot) vid de tre betalningstillfällena 15 april, 15 juli och 15 oktober.

På raden under fältet som börjar med *Teade maamaksu ...* står översatt *Besked om markskatteöverskott eller -skuld den <datum>*:

På de två följande raderna står behållningen eller skulden för de två konton som finns för varje markskattebetalare: markskattekontot och räntekontot. Om det på den första raden står *Maamaksu enammaks <belopp> kr* betyder det att det finns ett överskott på kontot med det angivna beloppet. Om det däremot står *Maamaksu võlg <belopp> kr* finns det en skuld. På motsvarande sätt innebär texten *Intresse enammaks ...* att det finns ett överskott på räntekontot och *Intresse võlg ...* att det finns en skuld.

Inbetalning av markskatten

Inbetalning skall ske till de konton i SEB Eesti Ühispank eller Hansapank som står angivna i nästa inramade fält (raden som börjar med *Maks tasutakse ...*). Vid inbetalning måste man även ange det nummer (*viitenumber*) som visas på den tredje raden i fältet. Det är detta nummer som är unikt för varje markskattebetalare. Observera att det finns två nummer: det första används vid inbetalning till markskattekontot och det andra vid inbetalning till räntekontot. Normalt är det numret till markskattekontot som skall anges.

Vid vart och ett av de tre betalningstillfällena måste det finnas så mycket pengar på skattekontot att det inte uppstår någon resterande skuld. Om man redan

har ett överskott på markskattekontot kan man utnyttja det till att betala in mindre skatt detta år eller, om överskottet är större än det totala beloppet för året, genom att inte göra någon ny inbetalning.

Vid för sen inbetalning utgår en ränta av 0,06 procent per dag. Många gör ju på så sätt att de betalar för hela året när de besöker Estland någon gång på sommaren. Tyvärr får man då inte någon plusränta för att man har betalt in större delen av beloppet i förskott, utan det blir en ränteskuld för den del som skulle ha varit betald den 15 april (och kanske den 15 juli).

Reglering av skuld på kontona

Räntan vid skuld på markskattekontot blir cirka 22 procent per år! Det lönar sig alltså i längden att reglera en skatteskuld genom att göra en inbetalning till markskattekontot så att det inte kvarstår någon skuld.

Förskotts-inbetalning

Om man tycker att det är besvärligt och, speciellt med tanke på de dyra avgifterna till bankerna, kostsamt att betala skatten varje år kan man göra förskotts-inbetalning till grundskattekontot för ett antal år framåt. Via skattebeskedet får man varje år information om saldot på kontot och vet då när det är dags att göra en ny inbetalning.

Inbetalning via svensk bank

Om man ändå har tänkt resa till Estland i år (eller kan lämna uppdrag till någon som skall göra det), är det billigaste sättet att betala in markskatten att göra det på något av SEB Eesti Ühispanks eller Hansapanks kontor.

Vid inbetalning av markskatten via en bank i Sverige måste man ta hänsyn till att SEB Eesti Ühispank och Hansapank drar en förmedlingsavgift från det inbetalda beloppet. Det rekommenderas att lägga till 100 EEK på markskattebeloppet. Om förmedlingsavgiften skulle bli lägre än så kommer den överskjutande delen att hamna på markskattekontot och redovisas som behållning där nästa år.

Inbetalning via internet

Vid inbetalning av markskatten via internet måste den mottagande bankens BIC-kod (även kallat SWIFT-kod) och IBAN-numret för Maksu- ja Tolliamets konto i banken anges. (Det har även visat sig att en del svenska bankkontor kräver detta vid "vanlig" inbetalning.)

Inbetalning via SEB Eesti Ühispank

BIC-kod: EEUHEE2X

IBAN-nummer: EE351010052032261004

Inbetalning via Hansapank

BIC-kod: HABAE2X

IBAN-nummer: EE612200221013266322

"Rickul/Nucköområdet under sovjetiskt styre" nu på hemsidan

Göte Brunberg

Grupp 44

Arbetsgruppen "Kommunens historia 1944-1994" (kortfattat kallad "Grupp 44") bildades, tillsammans med ett stort antal andra arbetsgrupper, år 1999.

Hembygdsföreningens dåvarande ordförande Sven Boman formulerade i Medlemsblad nr 2 1999 arbetsgruppens uppgift på följande sätt:

Det finns numera en hel del litteratur som behandlar svenskbygderna i Estland fram till den s.k. överflyttningen. Däremot är det mycket knapphändigt med material för perioden därefter, d.v.s. under Sovjetunionens ockupation. Här finns det således ett tomrum och vi känner ett behov av att göra något åt detta. Det är en kulturhistorisk gärning att ta sig an detta verk och kanske rent av det största projekt vi nu har att ge oss i kast med. När denna dokumentation om några år blir färdig, kan den bli en 'bestseller'.

Arbetsgruppens medlemmar var Alrik Boman, Lennart Strömkvist, Erling Lemberg (avled 2006), Harry Seffers och Göte Brunberg. Raul Targamaa och Ingegerd Lindström arbetade under en del av tiden som adjungerade medlemmar.

För att strukturera arbetet delades projektet in i två faser: "en faktainsamlingsfas" och en "bokfas". Resultatet av faktainsamlingsfasen skulle bli underlaget vid själva skrivningen av boken i bokfasen.

Under projektets gång framkom att det skulle bli alltför resurs- och tidskrävande för att gruppen skulle orka med båda faserna. Gruppen fick därför 2002 godkänt av Hembygdsföreningens styrelse att projektet skulle begränsas till att slutföra faktainsamlingsfasen och dokumentera resultatet av denna. Arbetet avslutades formellt genom ett styrelsebeslut i december 2006.

Resultatet av gruppens arbete blev ett antal dokument på tillsammans över 300 A4-sidor, som under 2006 samlades i en pärm "Rickul/Nucköområdet under sovjetiskt styre 1944-1991". Den har funnits i två exemplar: ett hos Hembygdsföreningen och ett i SOV:s arkiv.

Dokumentationen nu tillgänglig på hemsidan

För att göra dokumentationen mer tillgänglig har det beslutats att den skall läggas upp på Hembygdsföreningens hemsida. Därifrån kan den laddas ner och studeras och, om så önskas, skrivas ut.

Dokumentationen är samlad i en enda pdf-fil. Den är ganska stor, cirka 40 MB, vilket gör att den kan ta lång tid att ladda ner om internetförbindelsen har låg bandbredd. För att filen skall kunna laddas ner måste programmet Adobe Reader vara installerat på datorn.

Det rekommenderas att den senaste versionen av programmet laddas ner från www.adobe.com.

Filen är strukturerad i ett antal kapitel, som vart och ett innehåller ett eller flera dokument. Öppna strukturen för visning genom att klicka på ikonerna "Bokmärken" i vänster kant på skärmen. Då skall kapitlen i dokumentet visas. Klicka på ett kapitel för att se vilka dokument som ingår i kapitlet och slutligen på önskat dokument för att visa detta.

Dokumenterna framgår även av innehållsförteckningen "Grupp 44, dokumentförteckning".

Policy för utdelning av stipendier till Nucköelever

Kristofer Dreiman

Hembygdsföreningen har under mer än tio år delat ut stipendier till elever i Nuckö gymnasium och Nuckö skola. Under de senaste åren har också tillkommit att en grupp elever från gymnasiet har bjudits på en resa till Stockholm.

Kriterierna för valet av stipendiater har hittills inte varit skriftligt formulerade. Föreningens Framtidsgrupp fick därför i uppdrag av styrelsen att skriva en stipendiepolicy, där det framgår vilka kriterier som skall gälla vid valet av stipendiater och stipendiernas storlek. Det är sedan upp till rektor och lärare vid skolorna att utse stipendiater enligt dessa kriterier.

I korthet innehåller policyn följande:

Nuckö gymnasium

Till elever, som avslutar det sista året på gymnasiet, utdelas två stipendier à 1 500 SEK:

- *Svenska språket*. Utdelas till elev, som har tillgodgjort sig goda kunskaper i svenska språket och uppvisat goda färdigheter i sitt utövande.
- *Stora individuella framsteg*. Utdelas till elev, som under läsåret gjort stora individuella framsteg i skolarbetet.

För *Bästa projektarbete i estlandssvensk historia, nutid och kultur* tilldelas en projektgrupp ett stipendium. Det består av en resa till Stockholm, där projektgruppens arbete presenteras för Hembygdsföreningens medlemmar.

Nuckö skola

Till elever, som avslutar det sista året i skolan, utdelas två stipendier à 500 SEK:

- *Stora individuella framsteg*. Utdelas till elev, som under läsåret gjort stora individuella framsteg i skolarbetet.
- *Gott kamratskap*. Utdelas till elev, som under läsåret visat gott kamratskap gentemot sina jämnåriga.

SOV:s arkiv och arkivgrupp

Göte Brunberg

När Svenska Odlingens Vänner SOV år 1997 kunde flytta från den gamla trånga lokalen på Vikingagatan 25 till den nuvarande lokalen på Roslagsgatan 57 fick man, förutom kontorsrum och möteslokal, utrymme till att skapa ett arkiv. För att sköta arkivet utsåg man en arbetsgrupp, Arkivgruppen, som var underställd SOV:s styrelse och rapporterade till denna.

Arkivets samlingar

Den som har varit på besök på Roslagsgatan har inte kunnat undgå att se de utställningsföremål från Estlands svenskbygder som finns i möteslokalen: dräkter, snickerier, gårdsmodeller, klädesplagg, tavlor, bonader och annat. Vad man inte ser som tillfällig besökare är den stora samling av böcker, tidskrifter, fotografier, dokument, textilier, registerkort och annat som finns på hyllor och i skåp och bakom den låsta dörren till arkivrummet. Den större delen av dessa samlingar har åstadkommit genom gåvor från SOV:s medlemmar.

I ett plåtskåp finns kopior på de registerkort som Kommittén för Estlands svenskar gjorde för varje anländ estlandssvensk (originalen finns på Riksarkivet). På korten finns personens födelsedatum, föräldrar och hemort och, för de flesta, även foto.

Biblioteket innehåller cirka 400 böcker. Där finns också en komplett uppsättning av tidningen Kustbons samtliga nummer.

På hyllorna i arkivrummet trängs pärmar och arkivmappar. Här finns bland annat en mängd dokument från Kommittén för Estlands svenskar och andra dokument från de första åren efter flyttningen till Sverige. Bland dem fanns till min överraskning dagrapporterna från Doverstorpslägret, där man kan se när personerna har kommit till lägret och när de har lämnat det. Där finns också en mängd förteckningar som kunniga personer har gjort över befolkningen i de olika byarna och gårdarna i svenskbygderna och berättelser om seder och bruk i gamla tider. I arkivrummet

Arkivgruppen, från vänster Tage Hammerman, Bertil Björk, Elvine Smedberg, Lennart Marks, Ingeborg Gineman, Bo Nyman och Sven Svärd.

finns också en del textilier, som inte har fått plats i möteslokalen.

I början av 1970-talet gjordes ett stort arbete med att arkivera foton från svenskbygderna, som fanns i privat ägo. De fotograferades av och sparades som 24 x 36 mm film i pärmar. Det blev till slut cirka 6 000 fotografier som har registrerats och, i bästa görliga mån, kompletterats med uppgifter om motiv och personer. För ett par år sedan digitaliserades bilderna på filmremsorna och kan nu lättare studeras via arkivets dator.

I arkivet finns också en mängd ljudinspelningar och filmer. SOV har låtit framställa ett antal dvd:er med filmer från svenskbygderna, som är till salu.

Arkivgruppen

Arkivgruppen består för närvarande av sju personer, som arbetar varje onsdag på Roslagsgatan (med uppehåll på sommaren och vid jul/nyår).

Nestorn i sällskapet är Sven Svärd från Ormsö, som har varit med i 20 år. Sven har stora kunskaper om sin hembygd, något som han bland annat har dokumenterat i boken "Kärslätt – min by". Hans aktuella arbetsuppgift är att sammanställa utställningsmaterial inför firandet av SOV:s 100-årsjubileum.

Bertil Björk från Runö har varit med nästan lika länge som Sven Svärd. Bertil är den som har tagit på sig de administrativa uppgifterna i arkivet, bland annat registreringen av dokument och föremål.

Ingeborg Gineman från Rickul har tagit på sig uppgiften att försöka identifiera och dokumentera vilka personer som finns med på de gamla fotografierna av skolklasser och konfirmationsklasser.

Elvine Smedberg från Ormsö arbetar med att ta fram en förteckning över de ormsöbor som kom till Sverige under mellankrigstiden och andra världskriget.

Bo Nyman från Ormsö har under många år arbetat med att sammanställa en släktdatabas över öns befolkning. Han hjälper Elvine med uppgifter.

Lennart Marks från Odensholm arbetar med att organisera upp materialet om sin hemö. I och med att han sitter i SOV:s styrelse är han kontaktman mellan styrelsen och arkivgruppen.

Tage Hammerman från Ormsö är ny i gruppen. Han tänker arbeta med att sätta sig in i arkivets samlingar med målsättningen att datorisera beståndsförteckningarna över föremålen.

I och med att SOV inte längre har anställd kontorspersonal sysslar arkivgruppen även med bokförsäljning och övriga kontorsgöromål.

Alla är välkomna att besöka Roslagsgatan 57 onsdagar kl. 10-14 (ring först tfn 08-612 75 99 och kontrollera att det inte är en ledig dag!).

Den långa omvägen till friheten

Hjalmar Stenberg, Rikull Gjärdbacksa

Författaren som 16-årig sjöman.

Den 9 maj 1943 blev jag, tillsammans med andra estlands-svenska ungdomar, konfirmerad i Rosleps kapell. Det var för övrigt den sista kullen estlands-svenska konfirmander under andra världskriget i Estland.

Efter konfirmation betraktades man som vuxen (nästan) och fick mer på allvar börja delta i det dagliga arbetet på gården. Lantbruket lockade dock inte,

och för övrigt var vi torpare, med bara 3,5 ha ägor.

Drömmen om att bli sjöman kändes mer lockande än att valla kor, bärga hö och hugga i skogen, så nu fick dagdrömmarna bli allvar. Allt verkade enkelt och fruktan för krig eller andra faror var inte det första jag som 16-åring tänkte på, utan på äventyr till sjöss. Enfaldigt förvisso, men jag tog ändå bussen de tio milen till Reval för att där höra mig för om möjligheter att få mönstra på något fartyg. Jodå, möjlighet fanns nog, men som 16-åring måste man ha målsmans medgivande och det krävdes dessutom läkarintyg.

Hemma igen övertalade jag mamma att skriva på ett intyg att jag fick söka anställning till sjöss (pappa råkade vara någonstans i estbygderna för att mura kakelugnar). Intyget bevittnades av kommunalsekretären Alfred Heldring.

I mormors gula fanérkoffert och i grannpojken Emil Stenbergs sjösäck packade jag ner de få klädesplagg jag trodde mig behöva (det fanns förresten inte mycket att ta av). Därmed var jag redo för de stora äventyren.

Ny bussresa till Reval, där jag några dygn bodde på sjömanshemmet, och under tiden skaffade läkarintyg för sjöfolk. Efter bara någon dag hade jag turen att på hamnkontoret träffa skepparen på en finsk skuta, "Ingeborg av Viborg", som behövde en man till på däck. Eftertanke gav jag mig inte tid till, utan plötsligt var jag nybliven sjöman!

Skutan klarerades ut från Reval med destination Kärdla på Dagö, för att lasta ved till Reval. Efter proviantering och vissa kompletteringar var vi klara att nästa dag, söndagen den 23 maj (på dagen två veckor efter konfirmationen i Rosleps kapell), i vackert väder med svag vind och smul sjö lämna gamla hamnen i Reval. Idealiskt för en nybliven jungman att få lära sig styra efter kompass. Farten var måttlig, för hjälpmotorn fungerade inte, så nu gällde segling.

På eftermiddagen kunde jag på håll, för sista gången på länge, se hembygden. I kikaren kunde jag tydligt se Rikullstranden och livräddningsstationen med rödakorsmärket på gaveldörren.

Färden fortsatte västerut, och under natten passerade vi Dagö och Ösel. Skepparen hade redan före utklareringen från Reval bestämt sig för att försöka segla till Sverige, där möjlighet till översyn av skutan borde vara gynnsammare. Utklareringen till Dagö var blott en formsak; huruvida vi sedan blev eftersökta vet man ej.

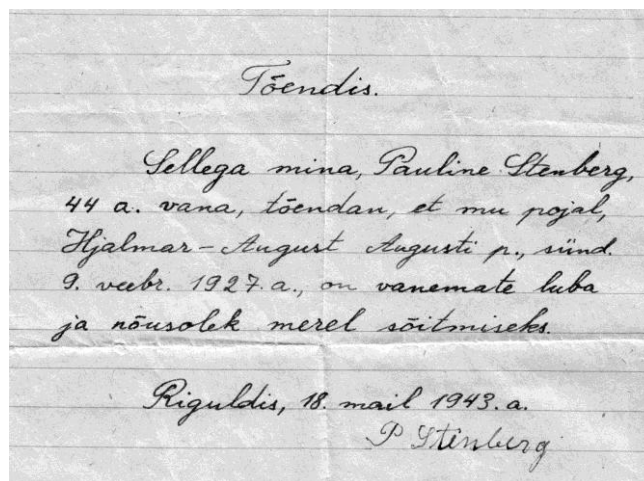
Nu var det bara öppet hav, tills vi efter tre dygns segling i diset siktade svenska skärgården, där en tullbåt från Landsort kom till mötes, hälsade oss välkomna och eskorterade oss in till Krokskär på Öja.

Skutan, som före kriget hade seglat med sill från Island, var sliten i både skrov och rigg och var i behov av att komma till varv för översyn. Skepparen fick kontakt med ett litet varv på Ljusterö i Roslagen, så seglatsen gick i trygga farvatten via Södertälje - Mälaren till Stockholm och vidare till Linanäs varv på Ljusterö, dit vi anlände efter någon dag.

Det var ett litet privatägt varv, som nog mest anlätades av fisketrålare. Varvsägaren felbedömde tydligen utrustningens kapacitet, för när slipvagn med skuta kom upp ur sjön brast dragvagnen, och allt för med ett stort plask tillbaka i sjön. Vagnen rullade av den sluttande rälsen ut i djupet. Vilket spektakel!

Slipen var nu obrukbar, så här fanns ingen hjälp att få, men skutan flöt ju fortfarande, och efter nya kontakter blev nästa destination Brandholmens varv utanför Nyköping.

För en 16-åring "från landet" var alla händelser nå-

Intyg.

Härmed intygar jag, Pauline Stenberg, 44 år, att min son Hjalmar August Augustsson, född den 9 februari 1927, har föräldrarnas tillstånd och medgivande att gå till sjöss. Rickul den 18 maj 1943

P Stenberg

Min mammas medgivande att jag fick bli sjöman. Texten på estniska hade min bror Manfred skrivit.

got nytt, så jag hade varken hemlängtan eller funderingar på att hoppa iland, så att säga. Bortsett från usel mathållning (och vägglöss i kojerna) var det mesta spännande. Skepparen var för det mesta hygglig, och i besättningen fanns en est, Rein Valtna, som före kriget hade seglat som styrman på ångaren "Eesti Rand", Estlands då största ångfartyg, som fiskat sill vid Island. Med Rein, som inte talade svenska, fick jag nu tillfälle att något utöka mina torftiga kunskaper i estniska. Hemlängtan blev dock för stor för honom, så han lämnade båten i tysk hamn längre fram under sommaren.

Vid Brandholmens varv gick sliptagninen bättre och efter några dagar var skutan renskrapad och nystruken med stenkolstjära. Inne i Nyköping, på Rådhuskajen, fanns en pump där vi skulle fylla på färskvatten i en löstagbar tank som stod på däck. Med bom och talja firade vi ner tanken i jollen och rodde in till pumpen, men när vi skulle hissa upp den fyllda tanken igen brast manillastroppen, och den fyllda tanken gick med ett stort plask till botten. Tursamt nog hade vi halat undan jollen! Vi lyckades få upp tanken och gjorde om proceduren, nu med en stropp som höll.

För att köpa kläder och skor krävdes kuponger, så jag undrade försiktigt om några bland varvsarbetarna kunde avvara kuponger, ty jag önskade köpa mig en mantel. MANTEL! Gubbarna fick sig ett gott skratt – men hemma i byarna kallades en trenchcoat för mantel, ack ja.

Efter proviantering i Nyköping seglade vi ut från svenska kusten och över till Bungenäs på nordöstra Gotland, där vi lastade kalk för Memel i Litauen. Sjövakterna gick med att stå till rors eller att utföra underhållsarbeten. Jag fick lära mig att använda nål och segelsömmande, för seglen var gamla och sköra, så efter några friska vindbyar blev det till att laga segel.

I Memel, och i de flesta andra tyska östersjöhamnarna, förekom ryska krigsfångar i stuveriarbete. Ett par unga trashankar av dem försökte tigga mat ombord, men den tyske fängvaktaren avstyrkte bryskt det hela. Själva kunde vi röra oss fritt iland, men det fanns inte mycket att företa sig, utom kafé- eller biobesök, vilket var lite slumpartat, ty tysk militär hade alltid företräde i biografköerna.

I Swinemünde, som för övrigt var en stor örlogsbas, träffade vi en kväll några estländska sjömän från den gamla estniska passagerarbåten "Estonia", vilken tyskarna kapat under dess resa mellan Reval och Stockholm.

I Stolpmünde fick vi äntligen den tvåcylindriga hjälpmotorn reparerad, efter att ända från Reval ha förflyttat oss under segel.

Veckorna gick med resor mellan olika tyska östersjöhamnar, men i september kom vi till Köpenhamn, där en (hemlig) agent kom ombord och gjorde upp

med skepparen, att vi skulle smugla ett judiskt par över till Sverige. (Danmark var ju ockuperat).

Enligt överenskommelse skulle vi i kvällningen gå nära land vid Taarbaek, strax norr om Köpenhamn, och där med blinksignaler få kontakt med agenten. Jag fick uppdraget att ro iland med jollen, och återvände strax med paret till skutan. För detta fick jag 100 danska kronor!

På vägen ut i Öresund passerade på nära håll i mörkret en tysk patrullbåt. De lyste på oss med strålkastare, fick se den finska flaggan – och fortsatte (Finland var då ännu i allians med Tyskland).

Nästa dag, på morgonen, landsatte vi passagerarna på den svenska ön Ven i Öresund, och fortsatte mot Höganäs i Skåne för att lasta tegelrör för Köpenhamn. Skepparen, som var av tysk börd, förklarade att han avsåg att senare på hösten segla till tysk hamn, för att där lägga upp skutan för vintern (detta var i oktober 1943).

Nu var goda råd dyra, men vem skulle jag fråga? Att från Tyskland ta sig hem igen till Estland var inte att tänka på. Jag hade ju frivilligt tagit mig därifrån, och dessutom visste jag inget om situationen hemma vid. Fortfarande förekom sjötrafik mellan tyska och svenska hamnar, så med oerhörd tur kanske jag hade kunnat smyga mig ombord på ett fartyg som skulle till Sverige, men nej – tanken svindlade.

Jag begrep nu att jag måste lämna skutan i Höganäs, men skepparen var ovillig till detta med motiveringen att ingen sjöman i Skåne skulle vara villig att mönstra på i mitt ställe. I min förtvivlan hotade jag att ta jollen och ro tillbaka till Sverige när vi lämnat Höganäs. I grund och botten förstod nog skepparen min situation, så han var hygglig och betalade ut de 350 svenska kronor jag hade inestående av lönen.

En söndagskväll i land tog jag mod till mig, knackade på hos några hemvärnsmän i en barack och förklarade min situation (att gå till polisen fann jag mindre lämpligt, eftersom jag inte fick mönstra av). De var hyggliga och lät mig komma dit med min sjösäck och mina väskor. Med pengar på fickan kunde jag nästa dag köpa mig en stor fin koffert, gå till en frisör samt köpa enkel tågbiljett till Stockholm.

Min moster Lena Blomberg fanns sedan 1920-talet i Stockholm. Min tanke var att ta kontakt med henne men det visade sig att hon inte längre fanns på den adressen vi haft hemma. Portvakten rådde mig att gå till utlänningskommissionen, där jag fick hennes aktuella adress. Men där var ingen hemma på en vardags-eftermiddag.

Efter en lång tågresa och traskande i en främmande stad började tröttheten göra sig märkbar. Oktobersolen sänkte sig bland skorstenar och kyrktorn i Gamla stan, och själv var jag minst sagt villrådlig.

På Västerlånggatan tog jag mod till mig och hejda- de en patrullerande konstapel (respektingivande i uni-

formskappa och sabel!) och förklarade min situation. Mycket förvånad, men vänlig, över ett ovanligt uppdrag tog han mig till polisstationen på Österlånggatan, varifrån vi i polisbil for till kriminalavdelningen på Kungsholmen, där nytt förhör vidtog.

Eftersom jag hade svenska pengar, rådde de mig att söka logi på hotell Pelikanen på Söder – märkligt att ingen tycktes känna till förläggningen för estlands-svenskarna vid Sabbatsberg.

När jag på väg till ungarshotellet hunnit till Slussen mötte mig lyckans fe i form av Emil Luks från Haversved Henders! Han hade redan tidigare rymt över till Sverige, fått jobb och bodde nu på Söder. Emil var nu i kvällningen på väg till Sabbatsberg för att träffa bekanta hemifrån.

Hotell Pelikanen fick vara, utan jag följde i stället med Emil till Sabbatsberg. Den som där satt på expeditionen kände inte mig, och var först ovillig att skriva in mig (mitt personbevis hemifrån hade man behållit på kriminalen). Misstron tycktes mig lite löjlig – jag talade ju ändå Rikullmål!

Men, tur igen! Rickard Aman från Österby råkade komma in på expeditionen. Rickard, som hade varit klasskamrat med min bror Manfred vid gymnasiet i Hapsal, hade varit på besök hos oss och kände igen mig. Allt ordnade sig till det bästa, och även jag fick en sängplats bland andra bekanta.

Äntligen var min långa omväg till friheten till ända, från den 23 maj till den 12 oktober 1943. Efter ett par veckor på Sabbatsberg fick jag mitt främlingspass och kunde etablera mig i det svenska samhället.

SEVOSTALU

Kõik mis puudutab metsa...

Skogsägare i Estland!

VKS samarbetspartner Sevos Talu OÜ erbjuder följande tjänster:

- köp av avverkningsrätt
- köp av skogsmark
- avverkningsarbeten
- avverkningsarbeten på byggtomt
- röjning av rågångar
- beställning av skogsvårdsplaner
- skogsinventeringar

Närmare information: Sven Kuinberg,
tfn +372 51 83 974, e-post [sven @sevos.ee](mailto:sven@sevos.ee)

Hemsida: www.sevos.ee

Rapport från Kulturrådet

Ingegerd Lindström

Under år 2009 kommer även Kulturrådet att uppmärksamma att SOV fyller 100 år. Den största satsningen blir Svenskdagen i Nuckö den 19 juli. Förra året anordnades också en svenskdag men då hade de flesta svenskarna redan åkt hem. Trots det var det en välbesökt dag. I år hoppas vi på att semestrande svenskar också skall komma och delta i festligheterna. Hur programmet ser ut är inte helt klart ännu men vi hoppas på att även alla hembygdsföreningar i Sverige ställer upp med något.

Valge Daam-dagarna

Även i år kommer vi att delta i Valge Daam-dagarna i Hapsal i början av augusti. Det är en riktig folkfest med bland annat hantverk, musik och dans.

Vi har nu varit med i två år, tillsammans med SOV Estland och Torsdagstanterna vid Aibolands Museum. Av hembygdsföreningarna är det bara Ormsö Hembygdsförening som har deltagit. Det är ett utmärkt tillfälle att marknadsföra sin hembygd och estlands-svenskarna, så ta gärna upp ämnet i era styrelser!

Budget

I år kom beslutet om våra pengar från befolkningsministeriet redan i januari. Det underlättar för verksamheten att vi vet vad vi har att röra oss med. Vi fick ingen höjning av bidraget i år, men det var inte väntat heller med tanke på den ekonomiska krisen. Men eftersom vi nu bildat en stiftelse så kan vi söka pengar från annat håll också till specifika projekt.

Lokal

Äntligen har vi fått en egen lokal. Den ligger på Pikk 36 i Tallinn, alldeles i närheten av svenska ambassaden. Ordföranden Uile Kärk-Remes håller just nu på med att ställa den i ordning så att vi kan ha verksamhet där och ta emot besök. Om du är i Tallinn och vill besöka oss, ring gärna dessförinnan till Uile på telefon (+372) 56457841.

Vårt tredje verksamhetsår

Under året kommer vi bland annat att delta i museirådet för Aibolands museum, fortsätta arbetet med tvåspråkiga skyltar i estlandssvenska områden och för första gången ge ut en egen tidning. Detta förutom SOV:s 100-årsjubileum.

Minoritetslängden

Kulturrådet har varit i kontakt med den estniska ambassaden i Stockholm för att få en redogörelse för hur man på enklaste sätt kan skriva in sig i minoritetslängden i Estland. Vi kommer, förhoppningsvis till nästa nummer av Medlemsbladet, att presentera hur man går tillväga. **Ju fler vi blir i minoritetslängden desto starkare argument får vi för att driva de estlandssvenska frågorna vidare i Estland!**

Gustav Carlboms berättelse om Nuckö församlings tidiga historia

Göte Brunberg

I Hans Pöhls deposition i Riksarkivet i Stockholm finns en bok skriven av prosten Gustav Carlblom omkring år 1790. Carlblom föddes i Nuckö 1751 som son till prosten Jonas Laurentius Carlblom. Han var först prost i Hapsal men valdes 1789 till prost i Nuckö församling. Han efterträddes 1815 av sin son Johannes Carlblom. De tre generationerna Carlblom verkade i Nuckö under mer än 90 år.

Nästan hälften av bokens 104 handskrivna sidor behandlar Nuckö kyrkosocken med dess evangelisk-lutherska församling och ger en intressant inblick i socknens tidiga historia från 1500-talets slut.

Boken är i ganska litet format, cirka 14 x 18 cm. Texten är skriven på tyska med de problem som det medför (för en amatör på området) att tolka gammal tysk handstil. Handstilen är dessutom så varierande i boken att man nästan skulle kunna tro att den är skriven av flera personer. Den största delen är skriven med en rätt vacker handstil, där det är lätt att tolka bokstäverna, men i vissa delar är handstilen ganska "kluddig". Bläcket har också ljusnat med åren så att skriften är ljusbrun. Man måste ändå beundra Carlblom för att med den tidens bläckpennor ha kunnat skriva så tydligt i "mikroskrift".

Hur har då boken kunnat hamna i Hans Pöhls deposition? Det troliga är att den har funnits i prästgården på Nuckö och kommit över till Sverige 1944. Av någon anledning har den inte kommit med i den "hemliga" Curmanska depositionen på Riksarkivet av kyrkoföremål och kyrkböcker från Estlands svenskbygd utan blivit kvar i släkten Pöhls ägo.

Översiktlig innehållsförteckning

Boken innehåller tre delar:

- En beskrivning av etablerandet av den evangelisk-lutherska församlingen i Hapsal och av de präster som verkade i församlingen.
- En beskrivning av Carlbloms eget liv och en "dagbok" från hans verksamhet i församlingen i Hapsal.
- En beskrivning av Nuckö socken och församling med rubriken "Fragment från S:a Catharina församling på Nuckö, insamlade 1790 av Gustav Carlblom, dåtida präst därstädes".

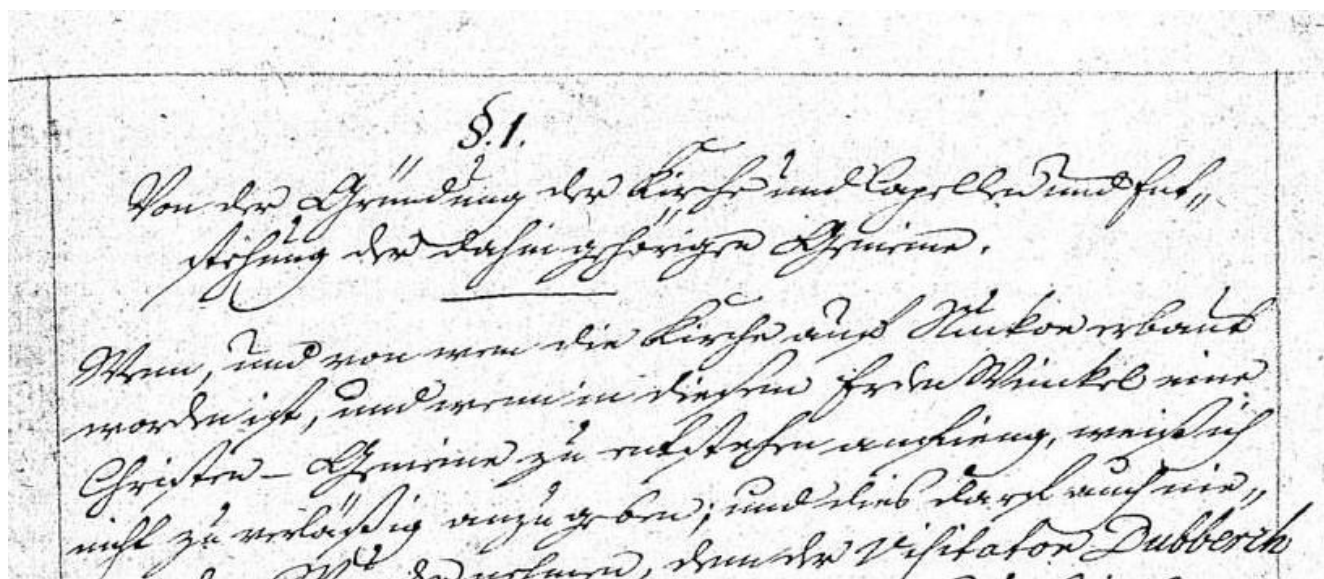
Det är den sista delen som jag här kommer att beröra, och då i första hand de avsnitt som berör själva församlingen. De avsnitt som berör godsen och bönderna finns det anledning att återkomma till.

I berättelsen finns en mängd begrepp och mått som jag inte försöker förklara.

Reformationens intåg

Enligt Carlblom förmedlades den evangelisk-lutherska läran första gången i Hapsal och Vik (nuvarande Läänemaa) av biskopen Johann Kinwell i ett herdabrev 1524. Han mötte emellertid motstånd från den katolska lärans förespråkare, vars främsta företrädare enligt Carlblom var den "ivrige prelaten", biskopen Reinhold von Buxhöweden. Denne måste dock 1539 tillåta att den nya läran förkunnades i Hapsal och hela hans stift.

I och med att svenskarna i augusti 1563 erövrade Hapsal från den siste biskopen av Ösel-Vik, Magnus Höllstein, blev den evangelisk-lutherska läran fast etablerad och utövandet av den katolska läran tynade så småningom bort.

Inledningen av Carlbloms berättelse om Nuckö socken och församling.

§ 1. Om grundandet av kyrkan och kapellen och etablerandet av den därhän hörande församlingen.

När, och av vem, kyrkan på Nuckö har blivit byggd, och när på denna avlägsna plats en kristen församling började etableras, kan jag inte säkert ange

Etablerandet av Nuckö församling

Som framgår av utdraget ur Carlbloms berättelse kan han inte lämna några säkra uppgifter om etablerandet av den ursprungliga katolska församlingen i Nuckö och byggandet av S:a Catharina kyrka. Han skriver att visitatorn Dubberich 1596 i sin rapport endast förmådde att det var en biskop på Ösel som hade byggt kyrkan. Som alternativ anger han att det kan vara en svensk eller dansk kung som byggde den.

Namnet S:a Catharina fanns redan på den katolska tiden. Carlblom nämner tre alternativa kvinnor, efter vilka församlingen kunde ha blivit uppkallad: martyren Catharina, Catharina från Siena och Heliga Birgittas dotter Catharina. Han är böjd att tro att det är någon av de båda senare, och därmed skulle kyrkan ha byggts i slutet av 1300-talet eller början av 1400-talet. Namnen Nuckö och Eyland (fastlandsdelen av socknen, i namnformen Megeland) existerade redan år 1391. Biskopen Weinrich i Hapsal hade detta år sänt ett bud till Nuckö, vilket tyder på att trakten var bebodd och att där fanns en kristen församling.

Församlingen hörde fram till 1647, tillsammans med Ormsö, till prostieret Strand-Vik, men därefter till 1687, till Insular-Vik. Från 1685 tillhörde Nuckö återigen Strand-Vik (den här gången utan Ormsö).

Byggandet av kapellen

Carlblom vet heller inte exakt när kapellen i Roslep och Sutlep och på Odensholm byggdes, men lämnar följande uppgifter:

- Visitatorn Dubberich nämner 1596 inget om något kapell i församlingen. Prosten Winter nämner 1627 att kapellet i Roslep finns, men inget om Sutleps kapell. Detta nämns först 1642 av prosten Isaac Hasleblad. Därmed kan fastslås att Rosleps kapell byggdes i början av 1600-talet och Sutleps kapell troligen någon gång under 1630-talet.
- Ett träkapell byggdes på Odensholm i mitten av 1600-talet, men då uttryckligen för att fylla behovet hos tyska och andra utländska sjömän. Stenkapellet byggdes 1765-66 och bekostades av lantråddinnan von Richter och hennes svärson, baronen von Ungern Sternberg. Kapellet invigdes den 3 september 1766 och fick då namnet Jesu kapell.

Församlingens präster

1. Paul Erich, 1586-1613.

Carlblom är osäker på om han verkligen var den förste prosten i församlingen, men i källorna finns inga uppgifter om någon föregångare.

2. Martin Martini Winter, 1613-1638.

Han kom från Reval och hade studerat i Viborg. Han kallades till prost i Nuckö av den kunglige ståthållaren i Hapsal, Hans Maydell, och bönderna i Nuckö. År 1634 var han så gammal att man utsåg en adjungerad prost. Winter var vid sin död prost för Strand-Vik, dit Nuckö och Ormsö hörde.

3. Isaac Svenonis Mariaestadius Hasleblad, 1637-1682.

Isaac Hasleblad

Han föddes den 2 februari 1608 i Mariestad i Sverige. Efter studier i Uppsala och Dorpat valdes han 1634 till adjungerad prost i Nuckö. För en resa till Tyskland 1635 gav församlingen honom 20 daler kopparmynt till reskassa, i förhoppningen att han efter resan skulle inträda som prost. Han återvände emellertid till Mariestad, där han 1636 ordinerades till präst. År 1637 kallades han av superintendenten Nicola-

us Gaza åter till Nuckö, där han introducerades. Den 25 januari 1642 blev han prost i Strand-Vik, dit Nuckö och Ormsö hörde och den 4 mars prost i Insular-Vik. Han dog den 7 april 1682.

4. Christian Mariestadius Hasleblad, 1679-1718.

Han var son till Isaac och föddes den 5 november 1653 i Nuckö. Efter studier vid gymnasiet i Reval och på Åbo universitet återvände han 1676 till Nuckö. År 1678 utnämndes han till adjungerad präst och till sin fars efterträdare. År 1709 blev han prost i Insular-Vik. Han dog den 7 september 1718.

Under fyra år efter Hasleblads död fanns det ingen ordinarie präst i församlingen. Under denna period sköttes sysslan (åtminstone delvis) av prosten i församlingen i Hapsal, Andreas Melitz.

5. Carl Friedrich Hasselblad, 1722-1727.

Han föddes 3 januari 1701 som son till Christian Hasleblad. Efter skolgång i Reval genomgick han 1719-21 prästutbildning på universitetet i Halle i Tyskland. År 1722 blev han utnämnd till prost i Nuckö. Fem år senare, 1727, blev han utnämnd till prost i Röicks församling på Dagö, en tjänst som han tillträdde 1728. Han hann inte verka så många år där, utan avled redan den 10 augusti 1730.

6. Johann Friedrich Becker, 1727-1738.

Han var bördig från Voigtland i Tyskland och lärare vid Domkyrkoskolan i Reval när han 1727 blev vald till prost i Nuckö. Han var gift med Barbara Sophia Hasleblad, dotter till Christian Hasleblad. Han avled den 24 december 1738.

7. Johann Benedict Wolter, 1739-1754.

Han var bördig från Västergötland i Sverige och blev prost i Nuckö 1739. Christian Heinrich Seelmann, också bördig från Sverige och gift med Wolters dotter Christina, blev 1752 ordinerad som adjunkt men lämnade 1753 Nuckö för en tjänst i S:t Matthias (Maddise) församling. Wolter dog den 30 april 1754.

8. Jonas Laurentii Carlblom, 1755-1774.

Han föddes den 16 juli 1725 i Carleby i Västergötland i Sverige och studerade i Skara och på Åbo universi-

tet. Efter prästtjänst på Ormsö och i Reval blev han 1755 präst i Nuckö och 1769 prost i Insular-Vik.

År 1774 lämnade han Nuckö för en prästtjänst i Hapsal. En bidragande orsak till beslutet att lämna Nuckö var tvister mellan honom och bönderna i pastorsby Gutanäs.

Carlblom var gift med Elisabeth Hollming, äldre dotter till prosten Andreas Hollming på Ormsö. Han dog den 31 mars 1784.

9. Johan Lithander, 1774-1789.

Han var född den 24 februari 1742 i Kyro församling i Tavastland i Finland. Efter studier i Borgå och på Åbo universitet blev han 1768 präst i Röicks församling på Dagö. År 1774 kallades han till Nuckö, men bönderna ville inte ha honom. Efter ett andra försök blev han ändå präst där.

Lithander var gift med Christina Hollming, syster till Jonas Carlbloms hustru Elisabeth. Han dog den 2 januari 1789.

Lithander efterträddes 1789 av Gustav Carlblom, som i sin tur 1814 efterträddes av sin son Johan. Denne var prost fram till sin död 1861. Tre generationer Carlblom var under 91 år präster i församlingen. Nästan lika länge, under 81 år, verkade de tre generationerna Hasleblad.

Prästens underhåll

För prästens underhåll gällde en plikt för bönderna (tyska Gerechtigkeitt), som de fick betala in natura och i arbetsdagar.

För varje hake odlad mark skulle bönderna leverera tre kilmet råg och tre kilmet vete (en kilmet = cirka 11 liter). Byarna Dirskogen, Klanema och Odensholm samt gården Farkulla var befriade. Plikten lindrades med tiden så att en del byar på fastlandet endast behövde leverera två kilmet råg och fyra kilmet vete per hake.

Varje gård levererade från början en kilmet havre. Plikten lindrades med tiden så att gårdarna på 1/6 och 1/8 hake bara behövde leverera en halv kilmet.

Varje gård skulle göra fem dagsverken till fots: ett på våren, tre under sommaren och ett till hösten. Även denna plikt lindrades med tiden så att Dirskogen, Klanema och Farkulla helt befriades, och gårdarna på 1/6 och 1/8 hake endast behövde göra två eller tre arbetsdagar. Storleken av plikten varierade under den period som Carlblom beskriver.

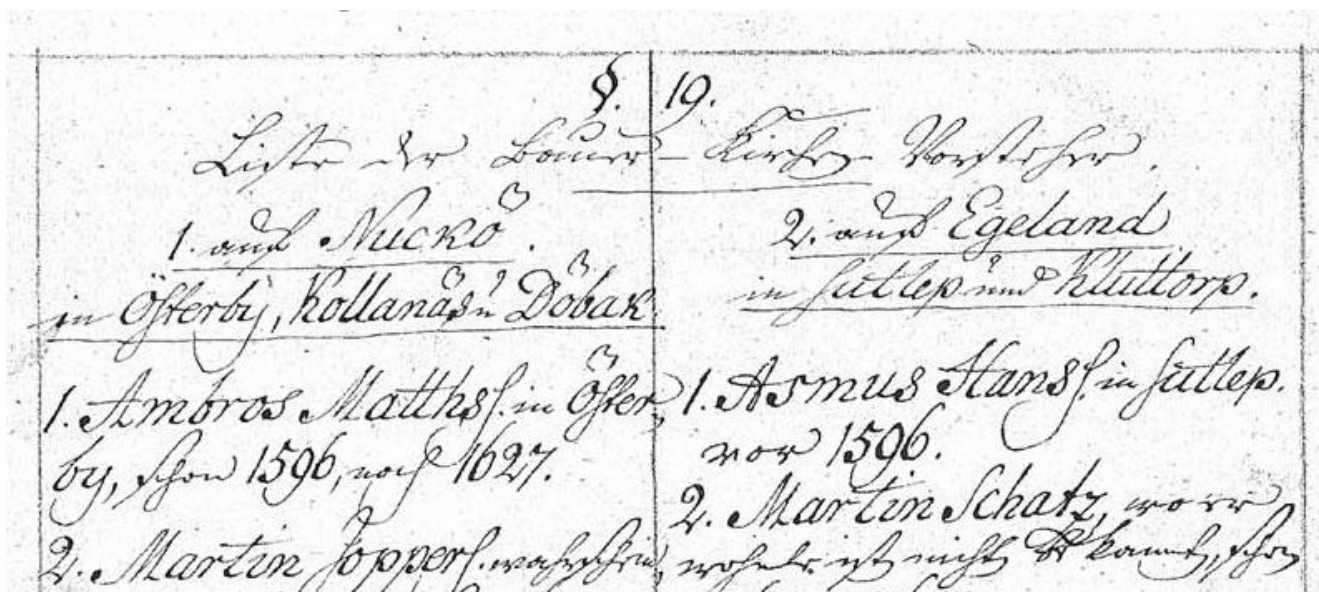
Församlingens klockare

Carlblom räknar upp följande klockare i församlingen:

1. **Hermann Stade**, bördig från Sverige, bodde 1627 i ett eget hus på "gamla klockarstället".
2. **Bläs Thomasson**, från Collanäs, var klockare 1642 och bodde då i byn Pasklep. År 1648 byggdes en bostad åt honom på det gamla klockarstället. Han var fortfarande klockare 1659.
3. **Martin Petersson Hallman** var klockare 1661. Han dog den 23 oktober 1677.
4. **Mathias Martensson**, Martin Hallmans son, dog den 1 mars 1698.
5. **Johann Mathsson**, Mathias Martenssons son, dog den 17 mars 1745.
6. **Christian Johannsson**, Johann Mathssons son, dog den 8 januari 1752.
7. **Jonas Johansson**, Christian Johanssons bror, dog den 17 april 1789.
8. **Christian Jonasson**, Jonas Johanssons son.

Anm.: Christian Jonasson Hallman var klockare fram till sin död 1846. Det innebär att släkten Hallman innehade klockarsysslan i mer än 180 år!

Det är närliggande att anta att släkten Hallman skulle vara bördig från Sverige, men Carlblom nämner inget om detta.

Utdrag ur förteckningen över böndernas huvudmän för kyrkan.

Klockarens underhåll

Från 1596 bestämdes att klockaren från varje gård skulle få en kilmet råg. Han hade emellertid ingen egen mark och var han bodde vet inte Carlblom. År 1627 hade klockaren på egen bekostnad byggt ett hus i närheten av prästgården. År 1642 hade han fått en halv hake jord i byn Collanäs.

Pastoratsbyn Gutanäs

Redan 1596 tillhörde Gutanäs, som då hade storleken tre hakar, kyrkan. Kyrkan hade då endast rätten till att bönderna skulle göra dagsverken, utskylderna betalades till Hapsals slott. När Jacob de la Gardie 1627 förvärvade Hapsals slottslän gick kyrkan även miste om dagsverken, men återfick rätten till dem 1642. År 1648 fick kyrkan även rätten till utskylderna, och från det året räknades Gutanäs som kyrkans egendom.

Bönderna i Gutanäs betalade alltså från det året i dagsverken och leveranser in natura till kyrkan enligt samma regler som gällde för de under godsens liggande gårdarna.

På kartan på första sidan kan man se att Gutanäs 1690 låg vid en vik av Östersjön. Ön Bysholm, som på senare tid var en del av Nuckö, var då fortfarande avskild från Nuckölandet av två sund. På kartan syns också det sund, "Silman", som då avskilde Nuckö från fastlandet.

Enligt förteckningen på kartan hade byn 1690 13 bönder. Gårdarna var tätt samlade. Den odlade marken var delad i tre ungefär lika stora delar: på en del odlades detta år råg, på en annan korn och den tredje låg i träda. Det fanns en väderkvarn inne i byn och en nordost om byn.

Längst ner på kartan kan man se Nuckö kyrka och prästgård och att till prästgården hörde en väderkvarn. Det framgår inte var klockargården kan ha legat.

Kyrkans marker

Carlblom beskriver noggrant vilka marker som kyrkan ägde, med angivande av gränserna och var gränsstenarna låg. De stora sammanhängande markområdena fanns på Nuckö men kyrkan ägde även marker på fastlandet: i Dirskogen, Källskogen och vid Rosleps kapell.

Tydligt förekom det en hel del tvister mellan kyrkan och bönderna i de omgivande byarna, med gränsstenar som har flyttats eller försvunnit.

Kyrkans inventarier

Carlblom räknar i berättelsen upp ett antal inventarier, som tillhörde kyrkan. Av dessa kan nämnas:

- En dopfont, som är upptecknad redan 1575, och uppenbarligen från den katolska tiden. På dopfonten finns inskriptionen: "Lärer all folk och döper them M XXVIII" (ur Matteus 28.).
- Två kyrkklockor i tornet. Den större köptes den 19 augusti 1588 av bönderna och den mindre den 29

september 1626 av kyrkan. Den senare göts om 1693.

- Altartavlan, som prosten Winter 1617 lät sin bror Zaharias Winter tillverka.
- En silverkalk med oblatdosa och fat, förgyllda, som 1714 skänktes av baronen Gustav Wilhelm von Taube på Rickul gods.

Patronatet

Med patronat menas rätten att utse präst i församlingen. Denna utövades under två hundra år av den svenska kronan, men även bönderna hade ett inflytande. Carlblom skriver att prosten Winter 1613 inte tillsattes endast av ståthållaren i Hapsal, Hans Maydel, utan även av bönderna i Nuckö. När godsens bildades övergick patronatsrätten till godsägare, i första början till ägaren av Collanäs gods och sedan till ägaren av Paskleps gods. Vid alla tillsättningar bemödade man sig ändå om att de skulle godkännas av övriga godsägare och av bönderna.

Kyrkans huvudmän

För församlingen fanns så kallade huvudmän eller föreståndare (på tyska Vorsteher).

Innan godsens bildades hade kyrkan två föreståndare bland bönderna: en på Nuckö och en i Eyland. De hade nycklar till kyrkan, skulle arbeta för kyrkans bästa och övervakade kyrkans inkomster och utgifter. År 1642 förordnades en tredje föreståndare, för Rosleps kapell. År 1691 förordnades att från adeln skulle tillsättas en eller två överföreståndare (Ober Kirchenvorsteher) och från bönderna fyra föreståndare (Bauer-Kirchenvorsteher).

Carlbloms berättelse innehåller en förteckning över föreståndarna. Som man kan se av bilden på föregående sida börjar förteckningen över böndernas föreståndare 1596 med Ambros Matthsson från Österby och Asmus Hansson från Sutlep. De nämns troligen i visitatorn Dubberichs rapport från detta år.

Tomter till salu i Roslep, Ölbäck och Spithamn

Detaljplanerade tomter på 2 000 – 5 000 kvm, el och vatten finns.

Passar perfekt för sommarhus. Vid behov hjälper vi gärna till i byggfrågor.

Närmare information finns på vår hemsida

www.jussuecanum.ee (Mark till salu).

Alar Schönberg

Jus Suecanum OÜ

Mobil: +372 52 79641

SOV-kalendarium våren 2009

Lördag
4 april
kl. 13.00

SOV:s årsmöte

För närmare information, se Kustbon nr 1 2009 och SOV:s hemsida www.estlandssvenskarna.org.

Färjetrafik Stockholm-Tallinn

M/S Romantika (från den 25 april **M/S Baltic Queen**) och **M/S Victoria** går alternerande varje dag från Stockholm (Värtahamnen) och Tallinn.

Tidtabell (lokal tid)

Stockholm 17.45 - Mariehamn 00.50
Mariehamn 01.00 - Tallinn 10.00
Tallinn 18.00 - Mariehamn 04.50
Mariehamn 05.00 - Stockholm 10.00

För medlemsrabatter och andra villkor, se www.rnhf.se (gå till "Medlemssidor").

Bokning (för medlemsrabatt):

Tfn 08-22 66 60

Avtalsnumret 4799 skall anges.

För biljettpriser och annan information, se www.tallinksilja.com/sv

Markägare i Estland!

Under 5 års verksamhet har Jus Suecanum fått en bra erfarenhet med att ta hand om olika frågor som svenska markägare i Estland har haft. Vårt kontor hjälper i följande ärenden som **överlåtelse, arvsärende, försäljning eller köp av fastigheter, översättningar** och annat. Vi har etablerat goda kontakter med de estniska myndigheterna och representerat estlandssvenskar i olika institutioner i Estland och är godkända översättare hos Notarius Publicus i Estland. En nyare tjänst är bygge, vi har kontakt med flera seriösa byggföretag som håller överenskomna tider och budget.

Behöver Du hjälp i ovannämnda frågor kontakta oss:

Katrin Schönberg

Jus Suecanum OÜ

Tfn/Fax: +372 47 37 339,

mobil: +372 55 24842

E-post: katrin@jussuecanum.ee

www.jussuecanum.ee

Adress: Posti 41a, 90507 Haapsalu, Estland

PS! 10 % rabatt på våra tjänster under år 2009

ROOSTA PUKKÜLA

...paik, kus kohtuvad ideed ja võimalused!

Välkommen till Roosta semesterby i det Estniska landskapet Läänemaa vid Östersjön!

Här finns 32 stugor med ett, två eller tre sovrum. Rökfria rum. Ett hus även med bastu.

Platser för husvagn med framdragen el.

I huvudbyggnaden ligger ett nytt fritidscentrum med restaurang, bar, konferensrum, bowlingbanor, bastu, bubbelpool och vilrum.

Du kan spela biljard, tennis och minigolf, jogga, cykla, vindsurfa, hyra roddbåt och åka på utflykter, t.ex. till Hapsal eller Odensholm.

20% rabatt för medlemmar i Rickul/Nuckö Hembygdsförening!

Tfn (+372) 47 97 230, 52 56 699,
fax 47 97 245

E-post roosta@roosta.ee

Hemsida www.roosta.ee

Baltic Scandinavian Lines

Färjetrafik Kapellskär-Paldiski

M/S Via Mare går varje dag från Paldiski och Kapellskär.

Tidtabell (lokal tid)

Paldiski 00.45 - Kapellskär 10.00
Kapellskär 11.00 - Paldiski 22.15

För medlemspriser och andra villkor, se www.rnhf.se (gå till "Medlemssidor").

Bokning: Tfn 08-559 252 97

För medlemsrabatt skall bokningskoden "SEFÖR" anges. **När biljetten hämtas skall medlemskortet uppvisas.**

För övrig information, se www.bsl.ee/?keel=sw